

ПРИЈАВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

<p>1. Име и презиме кандидата: Огњен Јанић Контакт адреса: Сестара Нинковић 8/3, Нови Сад Број телефона: +381 641142300 Број индекса: 440001/2022</p>
<p>2. Предлог наслова докторске дисертације (на српском и енглеском језику): Разумевање и трансформација негативних емоција у доба неолибералних психополитика: колективни рад на сећању (Understanding and transforming negative emotions in the age of neoliberal psychopolitics: Collective memory-work)</p>
<p>3. Научна област: Психологија Ужа научна област којој припада тема дисертације: Психологија емоција, критичка психологија</p>
<p>4. Предлог ментора Име и презиме: (1) Вељко Јовановић (2) Ана Ђорђевић Институција у којој је запослен: (1) Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду (2) Институт за филозофију и друштвену теорију Универзитета у Београду Звање: (1) Редовни професор (2) Научна сарадница Ужа научна област за коју је наставник односно научни радник изабран у звање: (1) Психологија (2) Психологија Датум избора у звање: (1) 29. март 2023. (2) 3. децембар 2021.</p>
<p>5. Образложење теме докторске дисертације (до 10000 карактера куцаног текста са размацама):</p> <p>Предложена докторска дисертација бави се разумевањем негативних емоција у савременом неолибералном друштвеном контексту. Полазећи од критика доминантних психолошких приступа који емоције превасходно посматрају као мерљиве унутрашње појаве, у овом истраживању наглашава се значај уважавања интерактивне, динамичне и друштвене димензије живљеног искуства и перспективе првог лица. У том циљу, истраживање се ослања на критичко-квалитативну методологију колективног рада на сећању, која омогућава двоструки ниво анализе: <i>феноменолошки</i> – усмерен на истраживање емотивних доживљаја, односно начина на које особе доживљавају себе, друге и свет; и <i>критичко-теоријски</i> – усмерен на испитивање услова (не)могућности емотивног доживљавања, односно начина на које друштвени, културни и нормативни услови обликују специфичне начине доживљавања и управљања негативним емоцијама. Истраживање, дакле, настоји да учини видљивим ове друштвене афективне обрасце, чиме се отвара простор за њихово другачије разумевање и могућу трансформацију.</p>
<p>5.1. Дефинисање и опис предмета (проблема) истраживања са прегледом владајућих ставова и схватања у литератури у подручју истраживања и позивањем на литературу која је консултована:</p> <p>Предмет предложеног истраживања јесу (негативне) емоције. Доминантне психолошке теорије емоција могу се класификовати у четири широке групе (Moors, 2022, 2025): (1) еволуционистичке теорије (нпр. Ekman, 1999; Tomkins, 1970; Izard, 2011; Levenson, 2011), (2) евалуативне теорије (нпр. Arnold, 1960; Lazarus, 1991; Roseman, 2013; Scherer, 2009; Moors, 2017), (3) мрежне теорије (нпр. Bower, 1981; Lang, 1994; Lange et al., 2020; Leventhal, 1984) и (4) психолошке конструкционистичке теорије (Barrett, 2017; Russell, 2003). Теоријско полазиште истраживања</p>

најближе је психолошкој конструкционистичкој перспективи, која се додатно проширује интеграцијом савремених феноменолошких приступа у филозофији емоција (нпр. Свејић, 2024; Slaby, 2018; Goldie, 2002) и новијих психоаналитичких праваца (нпр. McIvor, 2016; McWilliams, 2011; Yeung, 2025). Интеграцијом различитих теоријских становишта се настоји развити темељно разумевање комплексне *психосоцијалне* природе емоција, које у средиште поставља утеловљену, интерактивну и ситуационо условљену *доживљајну* перспективу првог лица (Mesquita & Boiger, 2014; Mesquita, 2017; Sass, 2007).

Негативне емоције се тако могу одредити као негативно валенцирани афективни сусрети између субјекта и света. Другим речима, негативне емоције подразумевају осећај изложености негативним утицајима, односно утицајима који ометају или нарушавају живот субјекта (Свејић, 2024, стр. 45–49). Доживљавање негативних емоција подразумева телесно и психичко трпљење значајних аверзивних утицаја који произилазе из света, сопственог („живог“) тела и несвесног. Међутим, негативне емоције не обухватају само пасивно доживљавање различитих облика патње, дистреса или фрустрације који произилазе из утеловљених интеракција са светом, већ и њихово активно преображавање. Прецизније речено, „погођеност“ негативно валенцираним утицајима, посредована утеловљеним осећајем (не)способности, на специфичан начин истовремено ограничава и омогућава непосредно емотивно ангажовање субјекта са светом.

5.2. Образложење о потребама научног истраживања:

Потреба за датим истраживањем произилази, са једне стране, из унутар-дисциплинарних ограничења и тенденција савремене психологије емоција, а са друге стране, из проблематизације ширих психосоцијалних услова унутар којих се обликују искуства негативних емоција.

Најпре, недостатак који актуелно истраживање жели да надомести проистиче из ограничења доминантних емпиријских приступа у психологији емоција, који у великој мери фаворизују мерљиве аспекте емоционалних феномена, док у мањој мери систематски обухватају структуру самог живљеног искуства (емотивног доживљаја). Иако су такви приступи омогућили развој различитих метода мерења емоција, које су дале значајан допринос овој области, они нужно редукују сложеност емоционалног искуства, чиме се губи увид у начин на који се емоције заиста појављују у искуству субјекта (Crawford et al., 1992; Mesquita, 2017; Sass, 2007). С тим у вези, идеја овог истраживања јесте разумевање емоција на начин који нам је најближи – кроз разумевање доживљајне перспективе првог лица, односно кроз оријентацију ка осећају као носиоцу онога што емоције чини емотивним. Поред доживљајне димензије, ова перспектива отвара нужност разматрања и интерактивне и динамичне, као и друштвене димензије емоција као конститутивне за развој осећаја (Свејић, 2024; Slaby, 2018).

Ситуираност емоција (Slaby, 2016; Von Maur, 2021), тј. идеја да емоције нису изолована унутрашња стања која настају у нама, већ увек претпостављају наш однос са конкретном ситуацијом, другима, светом значења и значаја, нормама и праксама у којима учествујемо нас наводе на критичко-теоријску проблематизацију негативних емоција у савременом друштву. Наиме, структурне (нпр. несигурни животни услови, друштвене неједнакости, ерозија јавних услуга) и културно-нормативне (нпр. захтеви, норме и очекивања за континуираним радом на себи и непрестаним увећањем људског капитала) одлике савременог неолибералног друштва (Han, 2015; Urošević, 2021; Yeung, 2025) обликују специфичне начине на које се негативне емоције производе, доживљавају и регулишу. Ови облици афективног доживљавања и суочавања промовишу идеју да појединци кроз континуирану само-оптимизацију могу постићи стање потпуне отпорности на негативне афективне утицаје и постати ослобођени ограничења као срећни и самоактуализовани субјекти. Одржавајући овај идеал нерањивости на негативне афективне утицаје, неолибералне вредности и праксе ограничавају капацитет људи да на смислен начин трансформишу негативна

емоционална искуства. Другим речима, појединци су усмерени ка одржавању негативних емоционалних искустава (која су неизбежна, с једне стране као основни услов људске субјективности, а с друге стране због стресова које производе неолиберални услови живота) изван своје субјективности и осећаја сопства. То јест, они су усмеравани да дефанзивно отписују и преусмеравају своја негативна емоционална искуства, што доводи до нарушавања унутрашње психолошке кохезије, као и њихових односа са другима и њиховог смисленог, брижног и креативног ангажовања са светом.

5.3. Циљ истраживања са нагласком на резултате који се очекују:

Циљ овог истраживачког пројекта има двојаку природу: емпиријску и критичко-еманципаторну:

I – Емпиријски циљ истраживања односи се на *разумевање* негативних емоција у савременом неолибералном контексту и може се формулисати кроз следећа истраживачка питања:

1. Како особе доживљавају негативне емоције, односно на које начине афективно доживљавају себе, друге и свет?;
2. На које начине неолиберални афективни аранжмани (социо-материјалне праксе које подстичу, каналишу и модулишу емоционално искуство) учествују у ко-конституисању негативних емоција, односно емоционалних доживљаја себе, других и света?

II – Критичко-еманципаторни циљ истраживања подразумева артикулацију, односно чињење ових неолибералних афективних аранжмана експлицитним, чиме се отвара могућност да егосинтоно доживљавање неолибералних идеала и норми постане его-дистоно. На тај начин ствара се простор за *трансформацију* репресивних начина разумевања и суочавања са негативним емоцијама кроз развој алтернативних дискурзивних оквира унутар којих се живљено искуство може реартикулисати и реконструисати.

Дакле, предложено истраживање подразумева одговарање на питање *како*, односно *на које начине* се афективно односимо унутар одређених неолибералних друштвених захтева, као и према њима.

С обзиром на индуктивну и квалитативну природу истраживања, не постављају се специфичне хипотезе карактеристичне за квантитативна хипотетичко-дедуктивна истраживања. Ипак, можемо да издвојимо начелну хипотезу која произилази из критичко-теоријске проблематизације негативних емоција у неолибералном контексту. Можемо да је формулишемо на следећи начин: неолиберализам промовише идеал нерањивости на негативне афективне утицаје, који значајно ограничава и спутава трансформативне могућности доживљавања, разумевања и одношења према свету.

5.4. Могућност примене очекиваних резултата:

Примена налаза истраживања отвара питања његове *репрезентативности*, *трансферабилности* и друштвеног и практичног *утицаја*. Да бисмо указали на начине на које се налази датог истраживања могу потенцијално применити, неопходно је најпре показати на који начин само истраживање црпи услове могућности да буде репрезентативно, уопштиво и трансферабилно.

Наиме, у квалитативним истраживањима у психологији циљ је да се селекцијом учесника обухвати што шири опсег релевантних испољавања феномена од интереса (логика теоријског засићења) (Coyne, 1997; Saunders et al., 2018). Различита индивидуална испољавања феномена *репрезентативна* су, по логици квалитативних истраживања, већ самим тим што представљају различите начине на које се дати феномен манифестује унутар конкретних животних и друштвених околности. Истовремено, ова испољавања су *уопштива* јер настају унутар одређених друштвених

могућности и ограничења (нпр. структура, норми, дискурса и односа моћи), те одражавају шире друштвене обрасце релевантне за разумевање феномена (Crawford et al., 1992; Haug et al., 1999). Узимајући ово у обзир, квалитативна истраживања омогућавају препознавање ширих друштвених образаца у конкретним живљеним искуствима, као и *трансферабилност* добијених увида и образаца значења у друге контексте и популације. На тај начин, налази истраживања могу имати значај и изван академске заједнице, односно потенцијал за друштвени и практични утицај.

Ово конкретно истраживање омогућава критичко преиспитивање друштвених конструкција и пракси које обликују негативно валенцирано афективно живљено искуство, као и онога што је у њима здраворазумско, а истовремено репресивно (Ђорђевић 2021, 2022). У том смислу, истраживање има поред емпиријског и критичко-рефлексивни карактер, јер отвара простор за преиспитивање идеала нерањивости на негативне афективне утицаје. Истовремено, оно може допринети промишљању и активној промени структурних и културно-нормативних услова, те изградњи простора за афирмацију рањивости као динамичног и трансформативног аспекта људске субјективности, повезаног са рецептивношћу, узајамношћу и могућношћу развоја у односу са другима. С тим у вези, ово истраживање има и потенцијал да буде ресурс за практично-еманципаторно деловање.

6. Програми истраживања (фазе) и оријентациони садржај докторске дисертације са кратким описом поглавља:

План реализације истраживања ће начелно гледано пратити три истраживачке фазе колективног рада на сећању (Haug, 2008).

Прва фаза истраживања подразумева дефинисање теме истраживања и формулисање истраживачког питања. Она укључује превођење предмета истраживања на начин који исходује формулацијом специфичног „окидача“ у облику речи или кратке фразе од које се очекује да подстакне учеснике на генерисање сећања која су релевантна за испитивану тему. Узимајући у обзир да су у центру истраживачког интересовања начини доживљавања негативних емоција, као и процеси њихове (пре)рефлексивне конструкције у контексту неолиберализма, важно је да окидач са једне стране подстиче (ре)конструкцију негативно валенцираних личних искустава, а са друге да буде формулисан као неолиберални захтев. Предложени иницијални окидач гласи: „Само ми још фали... (за успех, срећу и/или спокој)“. Сећање које се генерише као одговор на овај окидач истовремено представља одговор на неолиберални захтев који имплицира идеју о актуелном недостатку и фантазију о могућој, будућој довршености и испуњености сопства. Истовремено, сусрет са властитим недостатком или препреком по дефиницији укључује негативне емоције.

Узимајући у обзир да ће прва фаза бити окончана пре саме регрутације учесника, иницијални сусрет имаће двоструку функцију: *формалну* – која подразумева упознавање учесника са методом колективног рада на сећању, договор о начину и динамици рада, као и информисање о етичким принципима истраживања; и *неформалну* – усмерену на међусобно упознавање и успостављање групне кохезије.

Упутства за иницијацију *друге фазе* истраживања дају се на првом састанку, током којег се учесници упућују да, у сопственом аранжману након сусрета, напишу сећање на иницијални окидач у складу са задатим упутствима (Haug, 2008). Након тога следи колективна анализа појединачних сећања. У овој фази истраживања долази се до одговора на прво истраживачко питање („Како особе доживљавају и ко-конституишу негативне емоције?“). Наиме, кроз колективну деконструкцију појединачних сећања, спроведену према задатим аналитичким корацима (анализа теме сећања, његових лингвистичких аспеката, празнина и контрадикција, као и конструкција и латентних тема сећања), развија се разумевање структуре емотивног доживљавања

себе, других и света. Циљ анализе сећања није њихово повезивање са инхерентним особинама особа којима припадају, већ интерпретирање у контексту релевантности за предмет истраживања (Mason, 1996; Ђорђевић, 2021). Једноставније речено, сврха колективне анализе сећања није одговарање на питање „каква је особа која је носилац датог сећања“, већ „шта ово сећање открива о томе како особе доживљавају и ко-конституишу негативне емоције у специфичном друштвено-историјском контексту“.

Трећа фаза истраживања подразумева поређење анализираних сећања и њихово повезивање са широм теоријском грађом. Поред колективне критичке рефлексije – која првенствено има за циљ истицање дељених и партикуларних својстава сећања – одређени део ове фазе реализоваће се самостално. У том делу ће се, с циљем расветљавања разумевања друштвено произведених начина емотивног доживљавања, (анализе) сећања посматрати кроз призму интегративног критичког теоријског апарата развијеног у теоријском делу истраживања. Сврха ове критичке анализе јесте одговарање на друго истраживачко питање: „На које начине неолиберални афективни аранжмани учествују у ко-конституисању негативних емоција, односно емотивних доживљаја себе, других и света?“.

Садржај докторске тезе ће оквирно подразумевати следеће одељке:

I – Уводна разматрања – у овом делу биће представљен предмет и значај истраживања, уз посебан нагласак на друштвено-историјску контекстуализацију (негативних) емоција.

II – Теоријска концептуализација феномена од интереса (негативних емоција) – у овом делу ће најпре бити приказане савремене психолошке теорије емоција, као и критички осврт на њихова основна полазишта. Након тога биће формулисан интегративни психосоцијални теоријски оквир који ће бити заузет при концептуализацији *негативних емоција*, а који подразумева комбинацију савремених феноменолошких приступа у филозофији емоција и новијих психоаналитичких теорија.

III – Критичко-теоријска проблематизација негативних емоција – у овом делу ће најпре бити размотрени темељи на којима се заснива проблематизација негативних емоција. Затим ће, кроз теоријску интеграцију „теорије управљања“ и психоанализе, бити проблематизоване негативне емоције у контексту неолиберализма. Другим речима, овај аналитички оквир омогућиће анализу начина на који неолиберални режим управља субјективношћу, тј. афективним односом према себи, другима и свету, као и дубље разумевање начина на које се неолиберални нормативни захтеви интернализују и учествују у организацији психичке структуре и афективног искуства.

IV – Актуелно истраживање: проблем и циљ истраживања – у овом делу биће формулисана основна теза истраживања, циљеви истраживања и истраживачка питања.

V – Методолошки оквир истраживања – овај део тезе обухватиће уводне методолошке рефлексije у оквиру којих ће бити образложене фундаменталне онтолошке, епистемолошке и етичке претпоставке психологије из перспективе критичке психологије. Након тога биће размотрена комплементарност ових полазишта, концептуализације негативних емоција и самих истраживачких питања кроз избор методе колективног рада на сећању. С тим у вези, ова метода биће темељно разрађена кроз приказ њеног порекла, теоријских основа, фаза истраживања, критеријума валидности и њене конкретне употребе у контексту емпиријског проучавања емоција. Потом ће бити описани критеријуми селекције учесника, техника прикупљања података и план реализације истраживања.

VI – Анализа и дискусија резултата – у овом делу биће представљена анализа прикупљеног

емпиријског материјала добијеног методом колективног рада на сећању. Анализа ће обухватити деконструкцију појединачних сећања, упоредну анализу, идентификовање заједничких и партикуларних образаца значења, афективних динамика, конструкција субјективности, односно начина на које се негативне емоције ко-конституишу у неолибералном контексту.

VII – Завршна разматрања – овај одељак биће посвећен синтетичком приказу и критичком разматрању главних налаза истраживања у односу на постављена истраживачка питања и теоријски оквир. Посебна пажња биће усмерена на теоријске, методолошке и друштвено-политичке импликације добијених налаза, као и на ограничења истраживања и могуће правце будућих истраживања.

VIII – Литература – овај део садржаће списак свих коришћених извора и референци наведених у складу са АПА-7 стандардом.

7. Методе које ће бити примењене:

Као примерена метода за остваривање предложеног истраживачког циља одабран је *колективни рад на сећању*. Метод(ологију) колективног рада на сећању развила је Frigga Haug заједно са другим феминистичким ауторкама које су деловале у оквиру социјалистичког колектива у Немачкој током 1970-их и 1980-их година (Johnson et al., 2018). Колективни рад на сећању представља критичку социо-конструкционистичку методологију засновану на колективној анализи текстова личних сећања (Onyx & Small, 2001). Развијена је као критика доминантних социолошких (структуралистичких и детерминистичких) и психолошких (индивидуалистичких) објашњења људске субјективности, са циљем да се објекти истраживања афирмишу као активни субјекти социјализације и теоретизације сопственог искуства (Ђорђевић, 2022). Наиме, ова методологија полази од претпоставке да „појединци себе уграђују у друштвене структуре које свесно не одређују, али којима се подређују“ (Haug et al., 1999, стр. 59). Овај процес субјектификације подразумева да су субјекти истовремено дискурзивно произведени унутар одређених режима моћи (Foucault, 1982), али и активни учесници сопствене субјекције – који конструишу себе, друге и свет кроз апропријацију социокултурних и нормативних значења.

Теоријски темељи ове методологије, поред друштвеног конструкционизма и критичких интерпретативних приступа (укључујући херменеутичке и феноменолошке елементе) (Johnson et al., 2018), црпе и из традиција симболичког интеракционизма, постструктурализма и критичке дискурзивне психологије (Ђорђевић, 2021). С тим у вези, кључне премисе и претпоставке колективног рада на сећању можемо сажети на следећи начин:

- (1) Колективни рад на сећању подразумева да су учесници истовремено и субјекти и објекти истраживања, при чему се истраживање одвија као заједнички процес колективне анализе личних искустава.
- (2) Сећање у колективном раду представља централну аналитичку јединицу, при чему се не третира као веродостојан запис прошлости, већ као процесуално место конструисања значења и самопоимања (Crawford et al., 1992), које се кроз истраживање оживљавају, промишљају, деконструишу и трансформишу (Ђорђевић, 2021, стр. 54)
- (3) Колективни рад на сећању полази од тога да су људска искуства дискурзивно и нормативно конституисана, при чему постоји напетост између живљеног искуства и његове језичке артикулације, што омогућава критичку рефлексију и потенцијал за промену (Widerberg, 2008).
- (4) Еманципаторски потенцијал колективног рада на сећању огледа се у томе што се кроз колективну рефлексију подиже свест о друштвеним процесима (конструкцијама, значењима и праксама) који обликују живљено искуство, чиме се отвара простор за колективно

одупирање и реартикулацију доминантних и репресивних облика наративизације и дискурзивног конституисања сопственог искуства (Ђорђевић, 2022).

Колективни рад на сећању се, начелно, одвија кроз три фазе (види Naug, 2008). *Прва фаза* обухвата дефинисање теме и истраживачког питања кроз *фокус-групу*, при чему се идентификују доминантни дискурси и заједнички формулишу „окидачи“ који треба да подстакну лична сећања учесника на тему од интереса. *Друга фаза* подразумева писање личних сећања и њихову колективну анализу. Смернице за писање сећања подразумевају призивање конкретног искуства, сцену или ситуацију у трећем лицу јединине, уз што више дескриптивних детаља, у обиму до једне куцане стране. Након тога следи колективна деконструкција сваког појединачног сећања кроз унапред дефинисане аналитичке кораке. Најпре се анализира основно значење и тема сећања, а затим његови лингвистички аспекти (изрази који упућују на радње, осећања и мотиве главног субјекта и других актера, њихови међусобни односи, као и празнине, контрадикције и језичке специфичности). Потом се спроводи анализа конструкција, односно начина на који је конструисана субјективност главног субјекта („Ја“) као и субјективност „Других“, ослоњена на претходни ниво анализе. На крају се, на основу целокупног поступка и начина на који је актер конструисан, формулишу ново значење и нова („латентна“) тема текста (Ђорђевић, 2022). *Трећа фаза* укључује поређење сећања и њихово повезивање са широм теоријском грађом. Тиме се продубљује разумевање односа између друштвено произведеног личног искуства и теоријских конструкција, чиме се отварају могућности за трансформације на теоријском, искуственом, али и друштвеном нивоу (Ђорђевић, 2021).

Дакле, док основну технику прикупљања података подразумевају *фокус-групе*, основни материјал рада који ће се прикупљати и анализирати чиниће појединачни текстови личних сећања генерисани од стране сваког учесника, као и дискусије и интеракције које прате те текстове, а које се третирају као саставни део колективне анализе сећања. Имајући у виду да се и сама анализа сећања узима као предмет даље анализе, фазе прикупљања и анализе података у овом истраживању нису јасно раздвојене, већ се међусобно преплићу.

Кључни критеријуми валидности у квалитативним истраживањима обухватају транспарентност, систематичност и темељност, осетљивост на контекст, трансферабилност, утицај и етичност (Сена et al., 2024; Yardley, 2000, 2017). Поред ових критеријума, у колективном раду на сећању као релевантни ресурси за евалуацију истраживања истичу се доследност теоријским премисама приступа, схватање истраживања као колективног подухвата и континуирано преиспитивање постојећих теорија кроз призму личних искустава. Ово се остварује кроз континуирану рефлексiju о целокупном истраживачком процесу (методолошком, искуственом и теоријском), као и кроз повезивање различитих искустава међусобно и са теоријом. На тај начин омогућава се развој истраживачког проблема, теорије и метода, при чему се као нарочито значајна истиче употребна вредност истраживања.

8. Начин избора, величина и конструкција узорка:

Стратегија селекције учесника одабрана за потребе овог истраживања јесте теоријско сврховито узорковање (Coyne, 1997; Saunders et al., 2018), са циљем стицања детаљног увида у проблем од интереса – негативне емоције у контексту неолибералних психополитика – без тежње ка извођењу статистичких генерализација. У теоријском сврховитом узорковању критеријуми укључивања и искључивања одређују начин на који учесници истовремено деле одређене релевантне карактеристике и разликују се по другима. Другим речима, селекција се врши тако да учесници имају заједничку основу за поређење, али и да задрже варијацију у оним обликујућим факторима субјективности који на релевантан начин обухватају комплексност проблема истраживања, чиме се омогућава сагледавање различитих перспектива и начина доживљавања датог феномена од

интереса.

Предлог релевантних критеријума униформности групе односе се на генерацијску припадност, као и релативно висок ниво спремности за учествовање у истраживању. Ове обједињујуће карактеристике имају теоријско, методолошко и практично упориште. Наиме, иако, у складу са базичном претпоставком истраживања, свако од нас актуелно подлеже процесу неолибералне субјектификације, важно је уважити социо-политичку и културно-историјску специфичност овог процеса која се рефлектује на начин доживљавања негативних емоција. Иако би било аналитички плодотворно организовати истраживање које би компарирало колективне анализе сећања у зависности од ових специфичности, имајући у виду пионирски карактер овог истраживања, опредељујем се за фокус на једну генерацијску кохорту – особе које се налазе у раном одраслом добу и које су одрастале у Србији. Тиме се осигурава да су се чланови истраживачке групе развијали у релативно хомогеним макро-друштвеним условима. Додатно, ова одлука је методолошки оправдана и чињеницом да сам и сам припадник ове генерације, при чему се у колективном раду на сећању сматра пожељним да главни истраживачи буду део заједнице која дели социо-историјске услове са осталим учесницима. На пример, особе које су своје детињство и младалачки период провеле у условима ослобођеним неолиберализације не деле на релевантан начин карактеристике дате генерације. Са практичне стране, овај критеријум, заједно са израженом спремношћу за учествовањем у истраживању, олакшава међусобну комуникацију и доприноси доживљају дељеног искуства, чиме се унапређују сарадња, групна кохезија, посвећеност учесника, као и квалитет колаборативне критичке рефлексије.

Са друге стране, као централни критеријум за селекцију учесника, којим се обезбеђује релевантно варирање феномена од интереса, односи се на *степен уроњености у специфичне социо-материјалне праксе* тј. својеврсне домене неолиберализоване друштвене савремености. Примера ради, релевантне сфере деловања које се могу извести на основу критичко-теоријске проблематизације негативних емоција у доба неолиберализма укључују: професионални корпоративни сектор, предузетништво, као и академска и истраживачка окружења са високим перформативним захтевима (*каријеризам*); затим миље у оквиру којих појединци активно учествују у дигитално посредованим потрошачким праксама (*потрошачка култура*); активистичке групе и идеолошки профилисане дигиталне просторе (*параноидне политике*); ментално-здравствене контексте (*терапијска култура*); као и контексте продукције дигиталног садржаја (*профилност*). Учесници ће, дакле, бити селектовани на основу њиховог континуираног ангажмана у овим праксама. Наиме, циљ је да формирану групу засићују сви наведени аспекти, тј. да сваки од ових домена има барем једног представника у истраживачкој групи. Полази се од претпоставке да су све особе, у извесној мери, уроњене у ове контексте, али да је степен њиховог учешћа диференциран у складу са доминантним сферама деловања. Остали релевантни критеријуми о којима ће се водити рачуна приликом селекције учесника односе се на варирање *позиционираниости на тржишту рада* (нпр. статус запослења: стално запослен, привремено запослен, samozапослен/предузетник, незапослен, неформално запослен; и ниво сигурности/прекарности рада), као и *родне припадности*. Економска и родна диверсификација учесника омогућава анализу начина на које економске и родне матрице обликују доживљавање негативних емоција у условима неолибералне субјектификације.

Приликом формулисања предлога о броју учесника као водилца ће се користити, с једне стране, логика тзв. *теоријског засићења* – односно тежња да се обухвати минималан број учесника довољан за постизање максималног увида у истраживани феномен – а, с друге стране, препоруке аутора који су примењивали метод колективног рада на сећању. У складу с тим, предлаже се узорак од 8 до 12 учесника.

9. Место експерименталног истраживања:

Предложено istraživanje nije eksperimentalnog tipa. Međutim, fokus grupe organizovane prema principima kolektivnog rada na seћању biće realizovane u prostoriјама Факултета за спорт и психологију – ТИМС, Универзитета Едуконс.

10. Литература и друга грађа која ће се користити (од 10 до 25 библиографских јединица):

- Barrett, L. F., & Lida, T. (2025). Constructionist theories of emotions in psychology and neuroscience. In A. Scarantino (Ed.), *Emotion theory: The Routledge comprehensive guide: History, contemporary theories, and key elements* (pp. 350–387). Routledge.
- Cena, E., Brooks, J., Day, W., Goodman, S., Rousaki, A., Ruby-Granger, V., & Seymour-Smith, S. (2024). Quality criteria: General and specific guidelines for qualitative approaches in psychology research. A concise guide for novice researchers and reviewers. *International Journal of Qualitative Methods*, 23, 16094069241282843. <https://doi.org/10.1177/16094069241282843>
- Crawford, J., Kippax, S., Onyx, J., Gault, U., & Benton, P. (1992). *Emotion and gender: Constructing meaning from memory*. Sage Publications.
- Cvejić, I. (2024). *Emotivno suočavanje sa svetom: utelovljenost, logika, autentičnost i društvena priroda emocija* (1st ed.). Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju; Novi Sad: Akademska knjiga. <https://rifdt.ifdt.bg.ac.rs/123456789/4080>
- Đorđević, A. M. (2021). Etničke identifikacije: konstruisanje značenja kroz kolektivni rad sećanja. *Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu*, 1-234.
- Han, B. C. (2017). *Psychopolitics: Neoliberalism and new technologies of power*. Verso Books.
- Haug, F. (2008). Memory work: A detailed rendering of the method for social science research. In A. E. Hyle, M. S. Ewing, D. Montgomery, & J. S. Kaufman (Eds.), *Dissecting the mundane: International perspectives on memory-work* (pp. 21–41). University Press of America.
- Janičić, S. (2025). *Subjekat neoliberalnog doba: psihodinamika i psihopatologija: doktorska disertacija* [Doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu]. PHAIDRA. <https://phaidravg.bg.ac.rs/view/o:37135>
- Johnson, C. W., Kivel, B. D., & Cousineau, L. S. (2018). The history and methodological tradition(s) of collective memory work. In *Collective memory work* (pp. 3–26). Routledge.
- Jovanović, G. (2022). Epistemology of psychology. In *International handbook of psychology learning and teaching* (pp. 1117–1141). Springer International Publishing.
- Kirschner, S. R. (2019). The indispensable subject of psychology: Theory, subjectivity and the specter of inner life. In *Re-envisioning theoretical psychology: Diverging ideas and practices* (pp. 131-159). Cham: Springer International Publishing.
- Kuzmančev-Stanojević, S. (2022). *Neoliberalizam i nasilje komodifikacije svega: Granice tržišta i ekonomske racionalnosti kapitala*. Mediterran Publishing.
- McWilliams, N. (2011). *Psychoanalytic diagnosis: Understanding personality structure in the clinical process*. Guilford Press.
- Miller, P., & Rose, N. (2008). *Governing the present: Administering economic, social and personal life*. Polity Press.
- Moors, A. (2025). An overview of contemporary theories of emotions in psychology. In A. Scarantino (Ed.), *Emotion theory: The Routledge comprehensive guide: History, contemporary theories, and key elements* (pp. 232–259). Routledge.
- Ratcliffe, M. (2008). *Feelings of being: Phenomenology, psychiatry and the sense of reality*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/med/9780199206469.001.0001>
- Rose, N. (1996). Power and subjectivity: Critical history and psychology. In C. F. Graumann & K. J. Gergen (Eds.), *Historical dimensions of psychological discourse* (pp. 103–124). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511571329.006>
- Slaby, J., & von Scheve, C. (2026). Affect and Emotion: Social Theory for the 21st Century. In *The New Key Concepts in Affective Societies* (pp. 1-24). Routledge.

- Slaby, J. (2018). Affective arrangements and disclosive postures. *Phänomenologische Forschungen*, (2), 197-216. <https://doi.org/10.28937/1000108209>
- Strauss, A. (1987). *Qualitative analysis for social scientists*. Cambridge University Press.
- Teo, T. (2021). "Doing justice" in psychological methodology: From science and experiments to anecdotes. *New Ideas in Psychology*, 61, 100854. <https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2020.100854>
- Uher, J., Arnulf, J. K., Barrett, P. T., Heene, M., Heine, J. H., Martin, J., ... Weber, R. (2025). Psychology's questionable research fundamentals (QRFs): Key problems in quantitative psychology and psychological measurement beyond questionable research practices (QRPs). *Frontiers in Psychology*, 16, 1553028. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1553028>
- Urošević, M. (2024). Teorija i istorija „upravljaštva” i upravljačkih režima u radu Mišela Fukoa. *Етноантрополошки проблеми*, 19(3), 921-942. <https://doi.org/10.21301/v19i3.9>
- Von Maur, I. (2021). Taking situatedness seriously. Embedding affective intentionality in forms of living. *Frontiers in Psychology*, 12, Article 599939. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.599939>
- Yeung, F. S. (2025). *Mourning neoliberalism: emancipation in the age of precarity and digital psychopolitics* (Doctoral dissertation, University of Essex). <https://doi.org/10.5526/ERR-00042195>

ПОТПИС КАНДИДАТА:

НАПОМЕНА:

Поред пријаве теме докторске дисертације, кандидат прилаже:

1. Биографију са тежиштем на ток образовања и усавршавања;
2. Библиографију научних и стручних радова као и саме радове;
3. Личне податке за службену евиденцију Образац бр. 2;
4. Сагласност ментора Образац бр. 3;
5. Оверену фотокопију дипломе о стеченом академском звању магистра наука (за кандидате који пријављују израду докторске дисертације на основу претходно стеченог академског назива магистар наука).
6. Потврду факултета о положеним испитима и испуњеним другим обавезама и научним истраживањима уколико су студијским програмом докторских студија утврђена као услов за пријаву докторске дисертације.

Уколико се докторска дисертација пријављује на језику националне мањине или страном језику, образац се попуњава двојезично (и на српском језику) у складу са Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду.